

Meie Mats

Nr. 10. (192)

Laupäeval, 12. aprillil 1919.

Nr. 10. (192)

Saksa aegne Balti riigi asutajate nõukogu Riias.

1) Maanõunik Al. von Schilling, Paddast; 2) K. von Brevern, Jägalast; 3) T. Hahn, Olewiste õpetaja; 4) mõisnikkude peamees Ed. von Dellingshausen; 5) ?; 6) kreisisaadik J. von Wetter-Rosenthal, Penijõelt; 7) linnapea Erh. Dehio, Tallinnast; 8) Jaan Mõlts, Alawerest; 9) W. Breiberg, Weinjärwest; 10) Karl Murs, Sallalt; 11) kreisisaadik H. von Schilling, Seidlalt; 12) Oskar Brasche, Paide linnapea; 13) Joh. Koppelman, Lihulast; 14) Leopold Saar-Keerd; 15) Martin Nurm, Haljala õpetaja.

100-aastase wabastuspäewa puhul
soovitame lugeda ajaloolist raamatut:
Jaan Kärner,
**Talurahwa wabastamine
Eestimaal.**

Hind 1 mark 40 penni.

Hind 1 mark 40 penni.

Pealadu: „Teaduse“ raamatukaupluses, Harju ja Rüütli uulitsa nurgal, Tallinnas.

Adama elulugu.

Kirjut. A. Leppik.

Räägitakse pärispatust, mida inimesesugu Adamaalt pärinud ja mida iga inimene ju sündides ligi saawat... Kes on Adam, ja mis ehk kui suur on patt, mida ta inimesesoole pärandanud, see küsimus huvitab wist küll igahüte. Ei taha ju keegi wõhi-wõõrast oma majas pidada, ei enese juures sallida asju, mida ei tunne. Ja jõudnud on aeg, mis iga asja kohta selgust nõuab. Ei taheta enam pimedispidi uskuda isandaid ega nende waimlisi tugesid. Tõendus, nagu sünniks inimene patuga ilmale, nagu oleks sündimine juba patt, on küll neist wälja läinud, et rööwida orjadesugult elamise õigust. (Endid isandad ju patusteks tunnistada ei taha.)

Kes oli siis Adam?

Selle peale wastab piibel: Jumala poeg (Luuka 3. p. 38. s.). Ta olnud esimene inimene siin maa peal. Tema sündimise-lugu on piibli jutustuse järele järgmine:

Jumal ütles: Tehkem inimese eneste näo järele, eneste sarnaseks, et nemad walitsewad kalade üle, mis meres, ja lindude üle, mis taewa all, ja lojste üle, ja kõige maa üle, ja kõigi roomajate üle, mis maa peal roomawad (1. Moos. r. 1. p. 26. s.). Ja Jehoowa Jumal walmistas inimese, kes põrm on, mullast, ja puhus tema ninasse elawat õhku: nõnda sai inimene elawaks hingeks (1. Moos. r. 2. p. 7. s.). Ja Jumal lõi inimese oma näo järele, Jumala näo järele lõi ta teda, meheks ja naiseks lõi tema neid. Ja Jumal õnnistas neid ja ütles neile: Tehke sugu ja teid saagu palju, täitke maa ja saatke seda eneste alla; walitsege kalade üle, mis meres, ja lindude üle, mis taewa all, ja kõigi elajate üle, mis maa peal liiguwad (1. Moos. r. 1. p. 27.—28. s.).

Nõnda siis walmistas Jumal Adama mullast ja tegi tema enese näo järele enese sarnaseks. Wiimast sõna seletatakse mitmet moodi. Usuteadlased seletawad seda nii, et Jumal esimese inimese patuta, s. o. enese sarnaseks pühaks loonud. Selle seletusega aga ei saa kuidagi nõus olla. Inimene langes patu ja eksituse sisse, kuulas kiulaja sõna. Siin võib loomulikult arwamine tekkida, nagu oleks Jumal niisamajugune eksija, nagu oleks temalgi kalduwusi kurja poole. Ei, niisugune pole Jumal.

Seletatakse ka, et inimene wälimise kuju poolest Jumala sarnaseks olawat loodud, niisamajuguse keha, pea, käte ja jalgadega, nagu Jumalal. Seesugusel seletusel puudub igasugune alus.

Rohkem põhjendatud on arwamine, et inimene sugu poolest Jumala sarnaseks sai loodud. Seesugust arwamist ammutatakse piiblisalmidest: Ja Jumal lõi inimese oma näo järele, Jumala näo järele lõi ta teda, meheks ja nai-

leks lõi tema neid (1. Moos. r. 1. p. 27. s.; 5. p. 1.—2. s.; Matt. 9. p. 4. s.). Seda tõendawat ka weel Jumala sõna „tehkem“ (s. o. tehke meie) 1. Moos. raamatus 1. p. 26. salmis. Ju siis tegijaid rohkem kui üks pidi olema, ju siis Jumalal ka mees ja naine on, misuguseks ta ka inimese lõi. On ju ka piibli alguskeeles Jumal paljusnes nimetatud: Elohim (Jumalad; mitte Eloa, mis üht Jumalat tähendaks). Selles suhtes on uurimistega hoopis kaugele mindud. Palsud piibli seletajad, seal hulgas kaks tähtsat Juudi usuteadlast: Moosese Maimonides (12. aastajal) ja Manasse Ben Israel (17. aastajal) kinnitawad, et Adam kaksiksuguline olnud, see on, et Adama keha ühtaegu mees kui ka naine oli ja et mehe-naise keha pooled oladest kokku kaswanud olid. Wõrdlusi tuuakse pagana-uskudest. Näit. tulewat Cel-Aasia uskudes Jagedasti kaksiksugulisi jumalaid ette, ja ka Egiptuse ja Greeka panteonis kujutatakse jumalaid kaksiksugulistena. Niisama õpetab Wana-Peria Mithra usk kui ka paljude rahwaste muinasjutud alginimeselt, et see kaksiksuguline — mees-naine — olnud, kes siis pärastpoole teineteiselt lahutatud ehk ise lahku läinud. Seesugust õpetust tõendawat ka Cewa saamine Adama küljeluust (1. Moos. r. 2. p. 20.—24. s.). Ometi võib seesugune seletus ainult selleks kasulik olla, et ühtainult Jumalat oletada; muud tähtsust tal ei ole. Niisugustest kaksiksugulistest Jumalast ja inimestest ei tea piibel midagi, ei räägi neist üheainsa sõnagagi; piibli Jumal ja esimene ei ole mitte niisugused.

Piibli inimene on nagu harilik inimene ikka. Ja niisugune oli ka Adam. Tema oli ka tõesti Jumala näo järele ja Jumala sarnaseks loodud: Temal oli ihu, oli ka waim. Ainult seesuguses mõttes oli ta kaksiksuguline, ta oli ihu ja ühtaegu ka waim. Ja niisugune on ka Jumal. Ka Jumalal on ihu ja hing ehk waim, teaduse keeles materia ehk ollus ja jõud nimetatud. Kui jõudu ehk hinge Jumal-Isaks ja ihu ehk materiat Maa-Emaks nimetada, siis saaksimegi „kaksiksugulise“ Jumala, „ühe Jumala kahes olemises“. Oleks asjata piiblist weel tõendusi tuua. Et Jumal igalpool on, ka meis enestes, seda teab juba igahüte. Jõud ja materia on ka igalpool. Küllalt on ka juba tõendatud, et jõud ja ollus teineteisega lahutamata ühenduses seisawad: ei ole jõudu ilma olluseta, ei ka ollust ilma jõuta. Et nad nii lahutamata ühenduses seisawad, sellest selgub ka kõik korrapärasus ja suur tarkus looduses. Meid panewad imestama imetargad ja suured looduseseadused. Need ongi Jumala seadused. Et Jumal ja loodus üks on, siis on ka seadused ühed: Looduse seadused on ka Jumala seadused, ja Jumala seadused — looduse seadused. Nende seaduste alla peawad kõik endid painutama, sellep. õppigem kõik neid seadusi tundma. Oppigem loodusest enesest, see on kõige täielikum piibel.

Kahtlemata sügawat looduse tundmist ilmutab 1. Moosese raamatu autor sellega, kui ta

piltlikult esimese inimese saamist kirjeldab: „Ja Jumal ütles: „Tehkem inimese eneste näo järele eneste sarnaseks.“ Ja Jehoowa Jumal walmistas inimese, kes põrm on, mullast, ja puhus tema ninasse elawat õhku.“ Samasugust sügawat inimlike elu otstarbe tundmist avaldab ta sellega, kui ta Jumalat esimesi inimesi järgm. sõnadega õnnistada lasseb: „Tehke sugu ja teid saagu palju, täitke maa ja saatke seda eneste alla; walitsege kalade üle, mis meres, ja lindude üle, mis taewa all, ja kõigi elajate üle, mis maa peal liiguwad.“ See ongi esimene ja kõige ülem käsk inimese-soole.

Tehke sugu, siginege!

Paolo Mantegazza kirjutab*): „Müime aasta eest juba jõudsin ma kindlale otsusele, et elu tähendab toitma ja sigima; ja mida enam ma elu pimedatesse sügavustesse oma mõtetega wajan, seda kindlamaks läheb minu sees arwamine, et eelmine seletus kõige täielikum täht olemuste juures on, kes, bakteeriaga algades ja inimesega lõppedes, selle planeedi peal sünniwad, kasvawad ja kaowad. Tahaksin ma elu tema lähema ja täielisema kawa alla panna, siis wõiksin ma julgelt kirjutada: elu on sigima.“

Nii siis ka uuema aja õpetlased tunnistawad seda Jumala käsku kõige ülemaks ja õigeks.

Et sigineda, selleks on ka toitu ja maad tarwis. Sellep. liisab Jumal kohe oma käsu: „tehke sugu!“ juure: „Täitke maa ja saatke seda eneste alla.“ Sellega on inimene kohustatud maad harima ja tema nõudmine maa järele on kõigiti õigustatud ja loomulik. Et aga siginemine kõigiti wõimalik oleks ja inimesed mitte teiste inimeste üle walitsema ei tikuks, sellep. lõpetab Jumal oma käsu sõnadega: „Walitsege kalade üle, mis meres, ja lindude üle, mis taewa all, ja kõigi elajate üle, mis maa peal liiguwad.“ Need tehke omale orjaks, ei mitte teisi inimesi.

Kuid lähme Aadama juure tagasi.

Oli siis Adami tõesti esimene inimene? Siin peame tähendama, et 1. Moosese raamatu autor küll esimest inimest, õigem — esimesi ehk alginimesi, nii kirjeldada on tahtnud, nagu nad olla wõisid, mis tal minu arwates ka hästi on korda läinud, kuid et just see Aadama nimeline mees tõesti see esimene inimene maa peal oleks olnud, pole tõsi. Seda tõendada ei taha autor isegi. Ta lasseb üsna rahulikult ühe oma jutustuste kangelahe — Kaini — naisemehiks saada, ehk küll, kui piibli kirjeldusi sõna-sõnalt uskuda, ühtegi naisterahwast — peale Eewa — weel maa peal polnud. Tütreid sünnitas Adam alles pärast Seti sündimist, keda Jumal Aadamale teise poja Aabeli asemel, kelle Kain ära tapnud oli, oli annud, kuna Kain ju ammugi Noodimaale põgenenud oli ja seal ammugi juba oma naisega „ühte oli saanud“, kellest temale poeg Anok sündis. Nii ei saa wäidet, nagu oleks Kain õe omale naiseks wõtnud, kuidagi tõeks pi-

dada. „Ja ta (Kain) ehitas ühe linna, ja pani sellele nime oma poja Anoki nime järele.“ (1. Moos. r. 4. p. 17. s.). Cotrus oleks nüüd arwata, nagu oleks Kain üksi linna ehitanud ehk seda ainult oma perekonna tarwis teinud. Ei, Noodimaal pidid juba enne inimesed elama. Weel enam: juba enne, kui Eedeni rohuaed ehitati ja Adam sinna seda harima ja hoidma pandi, pidi maa peal inimesi olemas, sest jõgedel ja maadel olid siis juba nimed ja tunti ka juba kulda. (Waata 1. Moos. r. 2. p. 10.—15. s.)

Et Adam alasti käis ja head ega kurja ei tunnud, see ei tee teda weel esiinimeseks. Ka meie päiwil on seesuguseid inimesi küllalt olemas.

Nii siis wõime Aadama loo kohta ütelda, et selle loo kirjutaja ajalugu on tahtnud kirjutada, selleks kasutades andmeid, mis temal saadawal olid. Need andmed olid: mälestused, jutud ja kujutused, mis põlwest põlwe edasi olid kantud. Et need mälestused omal pikal teel mitmeti olid muutunud, on igatahes selge. Meid anti usuasjadena edasi, sellekohaselt on nad muudugi siis ka muutunud. Wäga wõimalik, et Jumal ja keerubid, kellest Aadama loos jutt on, niisamasugused surelikud inimesed olid, kui Adam, ja temaga ühel ajal elasid. Et aga Adamat kui esivanemat austati ja ta wiimane oli, keda nimepidi mälestati, siis on wäga wõimalik, et aja jooksul temast esimene inimene Jai ja isandatest, kelle ori ta kord olnud ja kelle nimised ei mälestatud, Jumal ja keerubid said. Seesugust arwamist avaldawad ka ajaloo-uurijad. Nad juhiwad tähelepanemist selle peale, et 1. Moosese raamatu 2. peat. 2. salmist, kus üteldud on, et Jumal seitsmendal päewal oma tegemise oli lõpetanud, mis ta oli teinud, ja hingas seitsmendal päewal kõigest oma tegemisest, et sellest salmist hakates endise Jumala asemel igal pool Jehoowa-Jumal ette tuleb. Alguskeeles nimetatakse Jumalat Elohimi, mis paljus on sõnast „Eloa“ ja mis wägeward, kangeid tähendab; tüwi „El“ tähendab tugewat ja südit inimest, kangelaist. (Ka kuningaid, würstisid ja kohtumõistjaid nimetatakse wanas seaduses Elohimiiks.) Nimi Jehoowa aga on alguskeeles Jahwe ja on see ajasõnast „hanach“ sünnitatud, mis nimesõnana tarwitades tähendab „olewust, kes on“. Jahwe tähendab Eload, tugewat, wägewart inimest, kes wanemaks saab, kui teised. Sellest järeldab P. Lafarque, et ta on jumaldatud esivanem, kelle kultuse Set on põhjendanud. Elohimid olnud kõigi Semi sugu rahwaste esivanemad, Jahwet aga austatud kui üheainsa suure Semi suguwõsa haru Jumalat. Et ka mõnda inimest wanal ajal Jumalaks nimetati, seda tunnistas piibelgi. Näit. 1. Moos. r. 4. p. 1. s.

Sel ajal, kust jutustus peale hakkab, seifid Jahwe-Elohimi seitsikeseid sõrdlemisi kõrgel kultuura järjel, nagu P. Lafarque arwab ja mida ka see asjaolu tõendab, et siis juba rauda tunti ja mõhkasiid tarwitati (waata 1. Moos. r. 3. p. 24. s.) Elohimide elukohaks oli Eedeni aed oma puude, koduloomade ja suure jõega, aga „ei olnud inimesi maad harimas“ (1. Moos. r. 2. p. 5. salm). Nad

*) Waata „Arwastuse olukogu“.

lakkid siis Aadami, s. o. ühe Elohimi suguwõsa haru juurest, keda Jahwe-Elohim niisama halvaks pidasid kui „põrmu“, mida nad omale wabest pea peale puistasid, nagu Austraalia neegrid seda tänapäew teewad, ja kes alles metsikus olekus ümber-rändasid, tööegijaid otsima. — Keskaaja feodal-isandad, nõndanimet. ristitunimesed ja Aadama lapsed, uskusid kindlasti, et nemad paremast taignast on tehtud, kui linna rahwas ja pärisorjad; just niisamafuguse pilguga waatasid Jahwe-Elohim oma sugurahwa — Aadama — metslaste peale. Nad panid neid oma aeda orjaks, jubatasid neile puud ja loomade, mida nad pidid „harima ja hoidma“. (1. Moos. r. 2. p. 15. f.) ja andsid neile luba, kõigest aiapuudest süüa, ainult „hea- ja kurjatundmise puust“ mitte (1. Moos. r. 2. p. 17. f.) Kui Adam ja Eewa Elohimi keeldu ei kuulnud ja „keelatud wiljast söid“, siis hakkas Jahwe-Elohim kartma, „et ta oma hätt sinna külge ei pista ja ei wõta elupuust ja ei söö ja igawesti ei ela“ (1. Moos. r. 3. p. 22. f.)

Keeld, et Adam „tundmise puust“ ei tohtinud süüa ja hirm, et ta ka „elupuust“ wõis süüa, nõuawad kahte seletust.

Metsikud klanid kannawad loomade ja taimede nimelid, keda estwanematena austatakse ja mis kõigile klani liikmetele pühad on. Sellest selgub, miks Egiptuses teatud loomade ja taimede söömine ära keelati, mida teises kohas ülitrahulikult süüa wõis. Looma ehk taimede kuju, keda estwanemaks oli ühendatud, oli klani liigete hooneseinte, mõnikord ka hauakiwide ja ihutaha peale lõigatud.

Elupuu, millest 1. Moosese raamat kõneleb, oli silmanähtawalt kasw, mida estwanemana jumal-dati, nõndasama, kui perslaste elupuu Reiwa, mida mithraismus imimesefoo sünnitajaks peab. Kaldea hauakabelites leidub sagedasti kiwi sisse raiutud puu kujutusi; babilonlased ja assürlased kumardasid küprust, keda kaks geeniust hoidsid, nõndasama, kui keerubid elupuud pärast Aadama ja Eewa wäljaajamist tulise möögaga kaitsesid. Et Jahwe-Elohim ise elupuu wilja ei söönud, siis on loomulik, et nad seda ka orjadestki ei sallinud.

Teine tähendus on „hea- ja kurjatundmise puul.“ Kui Austraalia leiwapuudest kehwa lõikust oodatakse, siis pandakse mets banaanid „tabu“ alla, s. o. keelatakse nende söömine ära. Kui kanadest, sigadest ehk kaladest puudus on, siis kuulutatakse kanadete, sigadete ehk weele „tabu“. Kuid „tabu“, s. o. ühiskasuline keeld, on aluseks, mille peal mitmesuguste igade, põlwe- ja kihitide eesõigused põhjenesid. Nii oli näituseks noortel austraallastel, kes weel küttide ja sõjameeste wanuseks ei olnud saanud, enne lihasöömine keelatud; mõne Eöuna-ookeani saare peal ei tohtinud naised sea ega inimese liha süüa, millega ainult mehed maiustasid. J. King jutustab oma „Astrolabi reisirühumistest“ ilmaga nägemise järele, kuidas noor ori sellepärast ära tapetud, et ta magusaid banaanisid wõtnud, mille peale „tabu“ oli pandud. Preestrid kuulutasid

„tabu“ Polynesia jumalate „Eautas“ nimel. Ush-hirm oli nii suur, et see, kes „tabust“ kogematagi üle astus, pärast ennast furnuks nälgutas. — „Tabu“ oli ka juutide juures pruugiks. Robertson Smith tõendab, et Moosese ning Lewitide raamatus ette-tulew keeld mõnesuguste toidu tarwitamise kohta „roojasuse“ nimel sugugi seda ei tähenda, nagu oleks tähendatud ained üleüldise roojaseks peetud, waid Juudi sõna „tame“ oli just usu asjus pruugitaw ja tema mõte käis „tabu“ omaga ühte.

„hea- ja kurjatundmise“ puu peal oli „tabu“. „Puu, mis Eewa meelest hea oli roaks ja ta silt-madele himu tegi,“ oli ainult Jahwe-Elohimile lubatud; selle söömisega astuti Jahwe-Elohimi eesõigustest üle ja tehti ennast nende wääriliseks, sellepärast ütlesid nad: „Waata, Adam on saanud kui üks meist“ (1. Moos. r. 3. p. 22. f.) Selles salmis tarwitatud asjona „meist“ näitab selgesti, et Jahwe-Elohim mitte üksik isik ei olnud, waid üksikute kogu, s. o. klan. Eewa ja Adam arwasid ka, et nad oma isandate sarnaseks olid saanud ja hakkasid oma halastiolekut häbenema, muidu nad enne loomulikuks olid pidanud, — tahtsid kaetud olla, nagu Jahwe-Elohim. — Rite on wäline märk timeste seijkoha üle. Briti muuseumis seisawad wanad ülihästi alalhoitud frescod Niiluse orust, mille peal toredates riietes tahtjad Egiptuse naisterahwad on kujutatud, keda ihu-alasti, nagu Eewa enne patulangemist, orjannad teeniwad. Kui Ameerika neegrid pärisorjusest wabaks said, oli neil esimeseks tööks riideid selga panna ja oma isandate kombeid õppida.

Tähelepanew on, et Adam ja Eewa mitte oma pea järele „tabuks“ kuulutatud wiljasse ei puutunud. Selleks kulus kolmanda isiku nõuandmist, et neid keelust üleastumise peale wiia. Siin on piibli jutustus muinaslooga maost ühtepõimitud.

Egiptuse orjapõlwe said juudid sagedasti nuheldud, kui nad „tabust“ söid, mis ainult nende peremeestele lubatud olid. Kartuseks saadeti nad linna aedadesse, kus töö wõrdlemisi kerge oli, maale, kus nad palju raskemat orjust pidid kandma; sedajama nuhtlust pruugiti Roomas. Sellest selgub, miks Jahwe-Elohim Aadamale ütles:

„Araneetud on maa sinu pärast, waewaga pead ja sest sööma kõige oma eluaja ja kibuwitsja ja ohakaid peab ta sulle kaswatama ja sina pead wälja rohtusid sööma; oma palehigi sees pead sa leiba sööma.“ (1. Moos. r. 3. p. 17—19 f.) Wõimalik, et seesugused sündmused just jutu tuumaks olid, mille ümber hiljem mitmesugused peensused kogunesid. Siiski kolasiid niisugused mõsteliised ai-med, kui „hea- ja kurjatundmise puu“, Egiptuse preestrite huultel palju loomulikumalt, kui Semi loost barbarlaste juus.

Nii P. Lafarque, nii ka paljude teiste õpetlaste arwamised piibli „Jumala“ ja „esimese inimese“ wahekorra kohta. Minu arwates wõiks ka järgmist oletada:

Eedenlased olid üks sugukond, nii umbes nagu

hütuskõnelejaga kokku saada, sest mul oli kawatjus oma häält teile parteile anda. Ma otsustasin jalaja tare juure hülida, et sulast lasta kihutuskõnelejale öelda, et ta mind asjata ootab.

Ma hülisin üle hoovi. Ukse juures peatasin ja kuulatasin, olles hirmul, et uksest iga silmapilk mõni askeedi või Sokratese näoga mees välja astub, ühes suunurgas weemull. Kuid ma ei kuulnud mingit kribinat-krobina. Selle asemel lähenesid parajasti sulane ja tüdruk hoovalt, ihekeskis waljusti kõneldes. Ma pöörasin nende poole, näpp huultel, et nad waikiksid.

„Mis on?“ küsisid nad, waadeldes üksteist silmadega, mis täis elajalikkude tulid.

„Kas teie ei teagi, et kihutuskõneleja siisiks?“ küsisin ma.

„Mina olin aidas, sulane — Taudas.“ wastas tüdruk. „Ei kuulnud midagi.“

„Wale.“ sojistasin, pöördes sulase poole: „Sa oled wististi jälle Malle juudelnud! Seda tunnistawad ta põsed ja huuled!“

Sulane, suur ja walge kui wiking, waatas omi jalgu, mille ninad sisepoole, nagu tahaksid ka need üksteist suudelda, ja ütles õiglaselt:

„Miks ei pidanud ma siis Malle juudlema! Ütlete ju ikka, et siin talus on kõik kui ühe perekonna liikmed!“

„Nüüd aga ole nii lahke ja waata, mis Kristiina Rahwaerakondlane seal sees teeb,“ sõnasin.

Uks mattis sulase. Weidi hiljem waatas ta aga ukse wahelt välja kui kewadepäike pilwede wahelt ja ütles:

„Ta läks wististi tahakambri, sakjakambri... Ei tea, mis ta sealt peaks tahtma... Kas pasjime peale wõi?“

„Siis keera juba parem üks lukku ja too wõti siia.“

Minut hiljem sain wõtme. Ma rõõmustasin. Las nüüd istuda kihutuskõneleja kinnises toas luku taga kui mõni õel gnoom!

Kuid seal tuli mu meele, et mul oli tagatoas hulk duuma, Soome ja Eesti rahasid. Kui Kristliku Rahwaerakonna mees neid oma tasku ei pista ja aknast välja ei putka! Et talle seda lõbu mitte wõimaldada, käskisin sulast tuua haamri, naelu ja paar lauda. Siis läksime akna taha, tõstjime lauad akna kohale, aga nii, et seesolija meid ei wõinud näha, ja lõime akna laudadega kinni.

Tuppa minnes koputasin „sakjakambri“ uksele ja küsisin pilkawalt:

„Kuis teie meeles on, auulik kihutuskõneleja?“

Mees oli wististi wihane: ta waikis kui keelteta wiiul. Mina aga tarwitasin parajat juhuft ja pidasin talle pika kõne, püüdes seega teda oma erakonda wõita. Ma tundsin end kõne aegu kui ämblik, kes wõrku sattunud kärbsse werd imeb. Oma kõne lõpetasin järgmiste sõnadega:

„Kui teie ses sihis hakkate kõnelema, nagu minagi, auulik kihutuskõneleja, siis ei ole mul enam

põhjust teid kinni pöada. Tete tarwitata ainult ütelda sõna „ja“ — ja olete waba.“

Kuna ma lootsin, et ta „ja“ sõna hordab kui puuris istuw papagoi, ei sündinud midagi selle taolist: ta waikis, otsekui oleksid hiina enamlased ta keele maha lõiganud. See wihastas juba mind ja ma noomisin teda tublisti. Et ta ka nüüd waikis, siis awasin ukse, sest ma arwasin, et teda toas ei olegi.

Tuba oli hämar ja ma tõmbasin tikust tuld. Ma ei näinud tõega toas kedagi. Kuid et kihutuskõneleja kord waikimisega mind wihastada tahtis, siis tahtis ta nüüd end warjamisega mind wihastada: ta oli pugunud riidekappi, milles ma taast krobinaat kuulsin.

Ma keerasin wihaselt kapi ukse lukku, pistin wõtme tasku ja ülesin:

„Sarnasel puhul, kui teie waikimise ja end warjamisega oma kangekaelsust ilmutate, teatan teile, et ma teid enne siit ei wabasta, kui Ajutawo Kogu walimised möödas on. Niisama ei saa teie ka enne üht toidu tawa hamba alla, kui oma nõusolekut olete awaldanud.“

Kihutuskõneleja waikis ka nüüd, kui mehhanismita klawer. Ma mõistsin nüüd, et siin ühe weidra, kuid raudse iseloomuga on tegu, kelle ilmawaa-de on kui kalju, mida purustada ei saa. Kuid ma pidin teda wõitma. Ma saatsin sulase koolmeistri ja wallakirjutaja järele, neil olid minuga ühed waated, ja pea pidas kumbki neist kapi ukse taga umbes ühe paberossi ärasuitsetamise pikkuse kõne.

Kuid ka see oli asjata: kihutuskõneleja waikis kui seismajäänud kell.

Sõbrad lahkusid õhtu hilja mu juurest. Et kapis oli kõik mu warandus (kihutuskõnelejal oli nähtawasti tubli nina) ja üks kaherauaga püüs, siis tuli mul kogu öö walwata. Mees tahtis wististi nii teha, nagu ei olekski teda, et siis parajal silmapilgul mu waraga plehku pista. Kuid mind juba petta ei saa.

See oli hirmus öö. Sest wõis juhtuda, et kihutuskõneleja kapis olekust ära tüdineb, ukse lahti litjub ja siis, ähwardades mind mu oma laetud püssiga, siit lahkuib, wiies enesega ühes mu wara. Mul ei olnud aga muud kaitseks kui leiwanuga ja üks nuri Soome püss.

Kuid see oli kõik alles algus. Kihutuskõneleja oli mu juures niimoodi kolm päewa. Päiwiti pidasin teda kerge luku taga, õhtuti püüdsin teda kõnega oma erakonda wõita, aga õõseti, kui tukastus peale tuli, magasin niisugust und, kui oleks mu ale kibumitta okstega üle külwatud, kui põleks mu jalutsis fõrwik, kust sädemed mu paljale ihule langewad.

Selle eest klobistasin, kõlistasin, täristasin hommikul, lõunasel ja õhtusel söögilaul tublisti söögiriistadega, et kihutuskõnelejas söögisu aratada, mis teda järeleandmisele sunniks.

Kolmandal hommikul ütles tüdruk, argseti tahakambri poole waadates:

„Ta on wii! välja koolnud!“

Ma ehmatafin. Ma ei olnud selle peale jita-
maale mõtelnudki. Tõega, ta võis koolnud olla.
Ja siis, selle mõtte võimsa löögi all, lähenesin
kapi ukstele ja palusin:

„Inimene! Ütelge ometi üks sõna! Jsegi mõ-
ni jonnakas wanapiiga wastaks mulle, „ütelge üks
sõna!“ küsimuse peale: „Jgawesti sinu!“ Teie aga
waikite!“

Ma nägin wististi väga õnnetu wälja, sest
sulane tuli mu juure ja ütles:

„Teie olete nii kurb.“

„Arwan, et ära suri.“

„Ja teie kurwastate!“ trööstis sulane. „Rõõ-
mustama peaksite!“

„Ma ehk rõõmustaksin, kui sureks mu onu
ehk tädi,“ wastasin, „nüüd on aga teine laul.“

Peale lõunat ei juutnud ma enam seda waikust
wälja kannatada ja ütlesin sulasele:

„Säh wõti, waata, mis ta seal kapis teeb!“

Sulane awas ukse, kuna mina argelt ukse
taga ootasin; mul puudus julgus sisse waadata.

„Äsi on halb,“ kuuldus teingspool ust.

„Miks? Ega ta omati nälga ole koolnud?“
küsisin hinge kinni pidades.

„Mis siis wiga, kui ta oleks nälga kool-
nud!“

„Jumala nimel, üttele! Ega ta end üles poo-
nud?“

„Mis siis wiga, kui ta oleks enese üles poo-
nud! Waadake ometi!“

Ma läksin ümber ukse kapi ette, wärisedes kui
elejas, keda tapamajja wiiaakse. Siis waatasin kapi
sisse, nagu oleks see üks pilt „Lõbusast talupojast“.
Ja nüüd selgus mulle see saladus, miks kihutus-
kõneleja waikis kui lukuta suurtükk, sest kapp
kõneles ta eest:

„Mind ei ole siin!“

Samal silmapilgul hüppas kapist midagi wälja
ja weeres kui pall kuhugile nurka.

„Hiir,“ ütles sulane; kui ta weidi waikinud,
küsis lustakal häälel: „Kust te selle peale tulite,
et kihutuskõneleja siia tuli?“

„Karjus Miku ütles,“ kostsin tumedal häälel.

Sulane naeris. „See pois waletab kui juut,“
ütles ta.

Nii lõpetas Kristjan Parask oma loo kihutus-
kõnelejast.

Ütles.

„Enne läheks kaamel läbi nõelasilma, kui
mina ajutawasse kogusse,“ ütles kristlik-erakond-
lane.

„Mage nagu maallitlaste programm,“ ütles
talumees, haganaleiba süües. Oswi.

Toitlusküsimus.

Toitlusküsimus on keeruline...

Ei me teia sellel diget nime,

Waid, kui hakkame see peale mõtlema,

Selgub: nälga sureb meie maa!

Norrast tulewad meil heeringad,

Daanist mitmetesugu elukad,

Inglismaalt me saame suhkru, riisi,

Ameerikast kakaod ja kohwi tasapisi.

Kolmkuhat tonni tuuakse meil' moona,

Nii kirjutas AB. meil alles toona.

Suu jookseb wett see peale mõeldes,

Et peagi wats meil jälle paisub ees.

Ju moona sest meil maksetakse raha ette,

Kuid mine tea, mil jõuab moon meil wiimaks kätte.

Ja seni? Seni peame nälgima

Üning loidutagawara järel jälgima.

Oh anna kannatust, et will, riis ja jahu

Ju siia jõuaks... Siis ka tuleks raha,

Ja esimese joonega me nõnda larbime,

Et lõhki läheme... Siis alles nahka pargime.

Ä m a R i k.

Wares.

S. Sollogubi j. Ch.

Lendas wares. Näeb meest ja küsib:

„Kuule, wanamees!“

„Mis?“

„Kas wareseid lugeda mõistad?“

„Waat' kus wõrukael, mis ta kõik ei tahta, —
kai kus pergel.“

Lendas wares. Näeb kaupmeest ja küsib:

„Kaupmees ae, kas wareseid lugeda mõistad?“

Kaupmees wastu:

„Me sarnaste tühiste asjadega tegemist ei tee, —
meil on kaubanduseasjad.“

Lendas wares. Näeb koolipoisji ja küsib:

„Kuule, koolipois, kas wareseid lugeda mõistad?“

Pois wastu:

„Ma mõistan kõik lugeda, ma mõistan ühe mil-
jonini lugeda ja ka enam. Ma õppisin rehkenduseraa-
matust.“

Siis ütles wares:

„Aga wareseid ja ei mõista lugeda.“

„Eoen,“ wastas pois.

Ja luges:

„Üks, kaks, kolm...“

Wares aga lendas ta suu juure ja hammustas ta
keelt. Pois nutma ja kaebama:

„Ei kunagi ma teid enam loe, waresed. Kui ham-
mustate, katsuge elada nii — ülelugemata.“

Wene nõukogude wabarligi komissarid.

W. J. Lenin (Uljanow), eesistuja.

L. D. Trotski, sõjawäe-komissar.

Tallinna pildid.

(Ülestõusmise pühade eelne wijand.)

1. Ühistöö.

Proua Luise Mardika toas oli kamaletu täis naisterahwad. Kõik nad õmblejad, kõik nad töötajad — niilhästi näppude kui huultega. Aegajalt kõusis toas täieline anarhia: kisa, kära, kääride klobin, naer.

See rühm naisti töötas „ühistöole“, et sõjawäele ülestõusmise pühadeks valmistada kingakoti, kududa sokke, õmmelda pesu.

Töötati, õmmeldi ja rüübati teed.

Üks paks prouake kõneles teisele:

„Me tahtsime proua Mallika juure koonduda, et isekeskis ühiselt „ühistöole“ töötada, kuid tuli ootamata takistus: proua Mallikas jäi haigeks — sünnitab seitsemendat... Mõtlege ise, kõik töötavad, õmblewad... äkki tuleb ämmamoor!.. Tulemine siis proua Mardika juure... ta mees võitib sõjas... Luise kurvastab väga... iseäranis siis... kui teda kodus pole...“

Siis pöörab keegi peen, kõhetu daam oma pika nina kellegi paksu proua poole:

„Meil on nõu ülestõusmise pühadeks „ühistöo“ heaks kontserti anda.“

„Ja te soowite, et ma seft kaastegelajena oja mõtaksin?“ küsib teine rõõmsalt.

„Ei... aga ma soowiksin, et te ostaksite enne...“

„Uue fidiikleidi, milles üles astuda?“

„Ei... pääsetähe...“

Siis jutustab keegi wanapiiga:

„Kõneldakse, et sõja tõttu meestest suur puudus on. See ei ole õige. Kuhu ma ka ilakes ei lähe, jalutab hulk mehi mu järele, nii et ma ei tea, kujs lahti saada!“

„Waadake kord tagasi,“ sõnab wanapiigatega keegi noor neiu, „ja teie saate oma austajatest kohe lahti.“

Wanapiiga ei mõista, mille üle teised naeravad, ja töötab hoolega edasi.

*

Weel kaugemal kõneleb keegi rinnakas proua teisele:

„Teie tüdruk on väga rahuarbastaja ja waikne.“

„Ja,“ wastab teine. „Ta on nii waikne, et isegi prügihunikuid ei sõanda nurkades tükitada.“

*

Kujagil kuulub jäme hääl:

„Mina arwan, et naisterahwad saawad kiirem edasi kui mehed. Ma olen 50 aastane, aga ikka weel apteeker, teie aga 18 aastane ja juba ministri proua.“

*

Siis sõnab proua Lapikas:

„Küll on Lepal hea naine!“

„Ja,“ wastab Matikas; „eriti, kui ta mees kallikese juure läheb; siis tõmbab ta isegi mehel saapad jalast ära.“

*

Äkki kargab üks matsakas, pruunide wälkawate silmade ja lühikese tõmbi ninaga naisterahwas teiste seast välja, paneb kühob puusa ja hüüab:

A. W. Lunatsharski, hariduskomissar.

I. M. Swerdlow, kesknõukogude esimees.

„Mehed on ülekohtused, walelikud, petised!.. See selgub juba järgmisest näitest: Me tulime siia töötama... Arwate, et tööga seks siia tulime?.. Me tulime siia mitte töötama, waid puhkama, lobisema, isekeskis meelt lahutama... Ja feda sellepärast, et kodus oleme orjad... Me tulime siia, et „ühistöö“ eitekäändel wabadust maitsteda... Kuid mis ma siin näen? Me orjame ka siin mehi, õmmeldes neile feda ja teist... Ja ometi on emane jugu isafest igas tükis ees. See selgub juba sellest, et lehmaliha toitwam on kui härjaliha... Sellepärast, feltimehed, wisake töö nurka ja maitstuge wabadust. Maha härgid, püksid — kõik, mis tuletab meele me orjust! Elagu naiswabadus ja naisõigus!”

Ja nüüd sündis, et kõik naised oma tööd käest maha wisasid, jalge alla tallasid ja kõigest jõust kisasid:

„Üksikult on naised orjad, ühenduses on jõud, hurraa!”

Sel filmipilgul awanes uks ja sisse astus Euije Mallika abikaasa, kes ülestõusmise pühadeks ametipuhkusele saanud.

Coas oli niisugune waikaus, et hiire kröbin oteks kuulda olnud.

Proua Mallikas langes aga mehe rinnale ja sõnas:

„Me lasime praegu wahwaid mehi elada!”

* * *

Ja naised töötasid waikselt ja hoollega, tehes „ühistöole“ ühistööd.

R. Ch.

* * *

2. Sõuri matused.

Jaani Sipelgas ruttas depoja matuserongi taga, kes sõjas langes ja keda suure aüga maeti. Oli üks neist äärmastest päewadest, mil taewas nuttis lund, aga inimesed leinapisaraid. Oli üks neist päewadest, mil ühe korraga mitu leinarongi mitme furnuaia poole liikus.

Jaani Sipelgas oli wana ja ta jäi depoja leinarongist maha. Ah, kui kurb oli ta meel! Ja kui talle üks leinarong wastu tuli ja muusikakoor Chopini leinamarši leinakellu helistas ja ahastuslikku leinalaulu nuttis, siis pühkis ka Sipelgas kujanud käeseljaga silmi ja mõttes: Kui kurb on see elu! Kui õel on maailm! Kui halastufeta on surm!

Äkki nägi Sipelgas tuttawat, kes oli kui wastutulewa leinarongi lõpupunkti. See mees oli niisama wana, niisama kuiw ja kurb, kui Sipelgaski.

„Kuhu lähete, sõber?” küsis Sipelgas nukralt.

„Mu depojal oli nagu rohkem saatjaid... Miks tal nii wähe saatjaid?”

„Wististi sellepärast, et ta meie seas elades pafsuid põrgu saatis; nad ootawad teda wist nüüd seal ees!”

„Ah nii!” sõnas Sipelgas. „Jumalaga!”

„Jumalaga!”

Mõlemad keerasid ringi ja kumbki läks oma leinarongi järele. Nukralt laulis muusikakoor, nukrad olid wastutulijad, nukrad ja tõsised olid majad.

Enefes ja mõttes lonkis Sipelgas leinarongi järele furnuaiale. Eneses ja mõttes waatas ta kaugele, kuis depoeeg kirstus hauda lasti. Ja kui

viimne laul wakis ja tgaüks ksteega hauda mulda wiskas, tegi ka Sipelgas nii kui teised.

Siis waldas teda äkki mõte: Ta peab õepojale hauakõne! Ta peab hauakõne nüüd, kohe, kui haud weel kinni pole aetud, sest see on algapärasem. Ja ta pööras inimeste poole ja ütles:

„Palun waikeida paar minutit, et ma wõiksin kõneleda... tunnipikkuse kõne...“

Siis kõneles Sipelgas. Ta kõneles kaua ja lõpetas järgmiselt:

„Puhka rahus, õepoeg, noor ja wahwa sõdur, kelle mälestust isamaa kunagi unustama ei saa!“

Kõne aegus nihkus ta hauale ikka ligemale ja ligemale. Ja kui ta ütles: „Aamen!“, komistas ta ja kukkus hauda.

Tõusis segadus. Teda aidati kohe hauast wälja, kus juures üks paks tundmata mundrimees ütles:

„Kui kurb, et just surnu hauda kukkusite!“

„Kahetsen südamest,“ wabandas Sipelgas; „kuid uskuge, mul polnud kõne aegu aega järele kaaluda ja mõelda, kuhu kukun.“

Kuid paks mundrimees jatkas:

„Pealegi oli teie kõne väga ebakohane. Teie ütlete, et surnu isamaa eest suri, et ta noor, andelik ja ilus oli. See on wale! Igauks teab, et isand Ninakas oli tuletoorjuja ja suri wanaduse surma; pealegi ei wõinud keegi teda ausaks ja ilusaks pidada.“

„Siiski... siiski... olen ma nüüd Jaani kiriku surnuaial, kuigi siin ekshin?...“

„Ei, siin ei ole Jaani surnuaed... Te olete — Rahumäel...“

Sipelgas waatas ringi. Ta nägi wast nüüd, et oli Rahumäel, et need olid tuletoorjujad, aga mitte sõjawäelased, kes surnut saatsid... Ja ta nägi ka seda alles nüüd, et tal siin ainustki tuttawat ei ole. Sipelgas pööras haua poole, kergitas müüri ja sõnas:

„Jumalaga, isand Ninakas! Wabanda, et sind hauaski tülitasin! Eia hästi!“

Siis ruttas tagasi linna. Teel leidis ühe tühja woorimehe ja palus seda Jaani surnuaeda kihutada. Surnuaia uksele tänas ta woorimeest südamliselt kiire sõidu eest.

„Mis nüüd minust tänada,“ puikles tagasihoidlik woorimees. „Tänage seda, kes... aitsade wahel!“

Kuid Jaani surnuaial selgus, et ta õepoeg oli juba maetud.

R. Charles.

Selge ja arusaadaw.

Suusika-professor: „Nagu te nüüd näete, ei näe te midagi, aga et te midagi ei näe, seda näete kohe.“

— es.

Kihutuskoosoleku mõju.

Motto: Kui sul elu kallis on ja ja oma terwisest lugu pead, ära mine kihutuskoosolekule.

Ei ole ühtegi inimest siin patuse maakera koore peal, kes midagi kaotanud ei ole.

Kaotada on palju kergem, kui leida. Seda peab igauks tunnistama, kes „lühikeajase 5-protsendilise wõlakohustusega“ kimbus on olnud. Seda „wekslit“ on kerge ka kõige rahwarikkamas kohas jäädawalt ära kaotada, kuid iikut leida, kes selle wastu wõtaks, ei ole kerge. Ka meelemõistust kaotada on kerge, iseäranis praegusel meeletumal ajal, kuid uut meelt leida on täiesti wõimata, sest et selle muretsemiseks ühtegi tehnikasüsteemi weel sisse ei ole seatud. Et see tõendus mitte lihtne sõnade haganasjega ei ole, teen ma kohe kindlaks, mõjuwat fakti ette tuues. Olge nii lahked!

Hans Abrasmagu oli mees, keda mõned waripeerid kiitajafilmaringiliste kategooriasse arwasid, selle peale waatamata, et tal kõik warwad konnafilmädega üle olid külwatud ja ta oma pead, naise lahkel kaasabil, kaks korda nädalas pesti, nagu kodukaswanud diplomaat Mats Samagonka. Ilma elu huwitata Hansu Reamiüri järele arwates 200 kraadini ja Hans püüdis kõike oma jõudu, osawust ja energiat mobiliseerida, et ajaga sammu pidada. Kui wägew tsaar wäikest mademoiselle Cestit kirgliste kallistustega wigaseks tahtis pigistada ja kuumade suudlustega surnuks mufutada, oli Hans Abrasmagu see, kes selle eest hoolt kandis, et mademoiselle Cesti liiga wahjusti ei kihjataks, mis wägewat kawaleeri kohutada oleks wõinud ja millel tingimata halwad tagajärjed oleksid olnud. Selle teenuse eest andis kõrge peigmees talle „kubermangu sekretäri“ aunime ja weel palju muud, millel aga ajaloolist ega astronoomilist tähtsust ei ole.

Kui aga wägew kawaleer niwõrd „strippide“ peale oli langenud, et tal enam õiget kodu ei olnud, andis mademoiselle Cesti talle korwi ja laskis end seaduslikult lahutada. Kui Saksa Mihkel seda kuulda sai, paikas ta lõhkirebitud „garderoobi“ kinni, tõmbas raudsed soomuskindad kätte ja tuli mademoisellele kosja. Mademoiselle ei tahtnud sellest krempilist midagi kuulda, kuid ta sinistwerd „seaduslikud“ wõõrijad ja wõõremad olid asjast niwõrd waimustatud ja liigutatud, et nad ilma kasutütre nõusolemiseta talle seda au tegid ja ta Mihkliga ära kihlajad. Ei olnud teha midagi — pidi leppima. Ainuke troost oli see, et „esimese dö õigus“ Matsi poolt waremalt oli ära tarwitatud. Et noorpaar, mehinädalate peale waatamata, sõbralikult elada ei tahtnud, siis astus Hans Abrasmagu kui põhjalik ja kogenud abielupeensuste tundja jälle ametisse ja muretjes, kui tõsine eunuk selle eest, et mademoiselle Moosese ja papa Seckendorfi käsu wastu ei ekhiks. Kuid et Mihkel kõigi oma ilusate lubaduste ja meelituste peale waatamata tõsine

abielumees ei olnud, vaid ainult kaasaõnne pä-
rast end laulatada laskis, kuna tal terve ilm —
kõik Soomes ja Saared — kihlatud pruutisid täis
oli, siis kiskus mademoiselle Eesti abieluahelad
puruks ja ajas Mihkli saunaist välja. Kui Mats
sellest loost haisu ninna sai, sidus ta kohe pasta-
dele kannuksed taha, võttis pooltoopi „põllumeest“ kaen-
lasse ja sõitis soomusrongiga pruudikaupa tegema.
Kuid siin oli jälle väike äpardus. Punane Wanka
tahtis oma haaremi naispataljoni värske „alam-
ohvitseriga“ rikaastada ja selleks mademoiselle Eesti
ära nationaliseerida. Peigmeeste vahel tõusis tüli.
Hans Abrasmagu oli kahewahel. Ta ei teadnud,
kumbale poole kaasa lüüa. Kui ta aga ära nägi,
et Mats Punase Wanka veel punasemaks pekkis,
käi ta Matsi poole ja sai selle eest pulmalauas suure
ning tähtsa koha, ning lubati pealegi esimese lapse
— Ajutawa Kogu — sündimise puhul waderiks
kutjuda... Aga, pardon! (tähelepanemiseks wälis-
estitajatele — see on setukeelne sõna ja tähendab:
„käden üles!“) ... ma lähen liiga pikale, nagu ro-
heline strateeg oma strateegiaga. Ma teen lühemalt.

Kui Ajutawa Kogu walimised lähinesid, läks
ka Hans Abrasmagu elawamaks. Ta luges igapäew
afalehti ja käis koosolekutel. Ta oli küll mam-
monaliitlaste erakonnast, kuid, nagu kõik teisedki
selle erakonna esitajad, ei teadnud ta põrmugi —
mida see erakond õieti tahab ja mispärast ta üle-
üldse elutseb. Koosolekutel räägiti aga pikalt ja
laialt igajugustest keerulistest ja tarkadest asjadest
ja seal wõis ikkagi pika peale midagi pähe kinni
säada. Aga... waene Hans, mul on suht kahju,
selle peale waatamata, et sa mammonaliitlane oled...
Mispärast hakkasid ja koosolekutel käima! Sa
oleksid wõinud tuhat korda enne kodus rahakoti
otsas istuda ja teoorijest unistada, kui et sa koos-
olekule läksid! Kuid ma jutustan edasi.

Ühel pühapäewal oli suur rahwakoosolek, kus
kõigi poliitiliste erakondade esitajad oma program-
mikõnedega esinesid. Terve linn walgus koosole-
kule. Ka Hans Abrasmagu ajas laugu pähe ja
läks sinna. Koosolek oli äge ja kestis hilja õh-
tuni. Kaks kõnelejat langesid minestusesse, üks jäi
tummaks, üks halwati ära, üks lõi endal käeluu
wastu lauda pooleks, neli said südamerabanduse.

Kui Hans koju poole sammus, paukus tal pea
otsas, nagu lubjaahi ja ta kehtas ühtelugu õlgu
ja lahutas käsi, sest ta ei olnud minutiki kindel,
et ta ikka Hans Abrasmagu on, aga mitte potisepp
Jürkatamm. Ta silme ees keerlesid kohutawa kiir-
rusega tuldülgawad paragrafid ja labidawarred
ja kõrwus tehti plekijepa tööd, wõi künti Ameerika
patent wedruäkedega. Koju jõudes tahtis ta end
kõigi riidetega woodisse wisata, kuid jõi silmapesu-
kauji tühjaks, istus tulise pliidi peale ja kõrweras
oma käed ja jalad ära. Siis seisis ta tükk aega
filmi pärant ajades ühe koha peal, wäristas pead,
istus wimaks nurka maha ja tahtis sääresaabast
pähe tõmmata, kuid kargas üles ja hakkas käsi
lahutades karjuma:

Maaküsimus on meie eluküsimus... Mõtle

tulewad ära tükeldata... Talud tulewad mõistateks
teha... Suurpõllupidaja sõõb wäikepõllupidaja ära...
Ei, wäikepõllupidaja sõõb suurpõllupidaja ära...
Aga ma sõõn nad mõlemad ära... Maatamehed ja
töölised, koondage endid meie ümber... Saksad su-
rewad, mõisad põlewad, mamma pani hamba peale
haganaid... Maaliitlased ajawad segast poliitikat...
Rahwaerakonna selja taga ei ole rahwast... Töö-
erakonnas puuduwad töölised... Kristlik erakond...
tööerakond... eduerakond... perekond... ülikond,
trobrikond... sisekond... Me oleme kõik konnad...
Statistika põhjal wõin tõendada, et mu sisekonnas
põlew kiwi põllutööd segab, kommunismi mõttes,
propagee des ja häwi a es ühiskondl. si korraldust...
Ma tunnen teie mustade ronkade poliitikat...
Anna mu kulunud wiene siia... halt! Was
machenji, was sprechenji?... Kuda passoll?... Hoidke
ta kinni!... Ta tahab mu talu ära tükeldata...
Tsumlai pomm ja trikapulla, allereit ja trulla-
lulla!... Palun sõna... Seal oli porsas, lambal-
tall... See on häbemata wale... See on isikline
asi... See on kitsarinnaline erakonna poliitikal...
Maa peab saama tasuta wõõrandatud... Mis te
tahate, inimeselõõjate pealikud... Ärge tulge lähe-
male, ma hüüan appi... Appi... appi... Aaal...
Sdorowo semlak, kak poshiwaesh?... Stop Matilde,
ma kartsutan, padruni lahti plartsutan. — Andke
mulle üks kärakas mustamulda... See ei ole kellegi
maa, see on komitee leib... Ärge torkige mind...
Ai... Peremees, peremees... Ahahhaaa... Uuuul...
Reguleerimine, nationaliseerimine, formuleerimine,
tätowerimine, patseerimine... Uhuuu... Sõratõbe,
tatitõbe, elawhõbe... Nüüd üles Wene alamad...
Tee lahti põrgu wärawad... Ahahaa... Nelijada
deslatiini ja mitte üks mamma rohkem... Ei taha?..
Käi välja!.. Jeen si zum Deifel!.. Bonsur ma-
dame!.. Eheee... tule, tule... küll ma sulle maad
annan!.. Tule siia... Ära tule... Aiaiai..."

Ta kargas nurka, kahmas kirwe ja jooksis,
suust wahtu välja ajades ja silmadega jollitades,
uulitsale.

„Maaliitlased, tulge siia!.. Eduerakond... rah-
waerakond... Tatjka Jaani perekond... Küll ma
teid tükeldan!.. Andke mulle maad... Woorimees,
sõida Siberisse!.. Ma sõõn wäikepõllupidaja ära...
ma sõõn wäikepõllupidaja ära kõigi karwadega...
Ahahhaaa!..“

Ta wehkles kohutawalt kirwega ja hakkas
kwassiputka katusele ronima, ühtelugu karjudes:

„Ma sõõn wäikepõllupidaja ära... ma sõõn
wäikepõllupidaja ära!..“

Inimesed jooksid kokku. Tuli miilits. Suure
waewa ja higistamisega saadi Hans katusele maha
ja wiidi Seewaldi.

Kas ta kunagi veel oma „ministeeriumi“
kokku saab, wõi jääb ta ilma „portfellita“ ilma-
kodanikuks, seda ei tea madame Chebes ka mitte
ette kuulutada. Aga olgu lugu kuidas on, üks asi
on siiski kindel — kihutuskosolekutele ta enam
küll oma jalga ei wii.

Gort.

Salu laul.

I.

Wask wallan om ütts rikas talu,
Mts nimetedi Waresse,
Sääl peremehen oli Salu,
Kes a'as iks kiisju keresse.

Tal kibran oli saapa seere,
Tuul laie kallise sehen mäng,
Kui waades ta ait kaabu weere —
Jai irmust teendrih kinni eng.

Pung piuu surut, tööle hoolas,
Es kogu wõlga peremees.
Kolm-neli sija talwe soolas
Ja pere-kallan liha kees.
Aärbäri uue üles tegi,
Mis ära oli wärmit pääit
Ja leenige tal oli regi
Ja Riiki kõrtsin tõst ta äält.

Pand tütre Liija linna kooi,
Paar pisti seinä pääle toi,
Sääds saali sohwa, wedru toosi
Ja karawinnist taari joi.

Kik küla pidäs Salust lugu
Ja iga mees küsk temält nõu,
Ta awit waesit mitmetjugu,
Kui olli kehwa a'a ja tõu.

„Seitungi“ Salu talwe luges,
(sel ajal tubliste ta sei)
Ja nõnage, kui suiku tuges,
Waesit augu lehe siski lei.

Ütts ommuk kooi-tüdruk Liija
Tõi söögi kausi lauale,
Kuu oli kartuõ ja kiisa,
Mis saatswe Salu auale.

Kui ära seie Endrik kala
ja joba õõle rihma keit —
Sis rabas ta weel üte pala
Ja sedämaid ka enge eit.

Kas otjan oliwe ta päewa,
Wõi jäie kurku kala-luu...?
Sejt täawe nee, kes tedä näewa,
Sejt täab ek rohkeemb rahwa suu...

Kik walla rahwas kokku aeti
Ja tetti uhke matusse.
Nii tihelt söögi-laua kaeti
Kui kiwidega katusse.

Sääl oli mitmetjugu jata
Ja mitmetjugu karaskit,
Ka napsu oli rohkest kaia
Ja pääle salwa eeringit;

Kolm-selsti jütti, sia liha,
Paks piim ja korbi, wärske wõi,
Kik ärritwe söögi iha,
Ja kes ka sei — see äste joi.

Wiin nakas mõnelegi pähä,
Jo lärmie leiwe mitme suu,
Sejt eestlane joob wotinä wähä
Ja rutemb purju jääb kui muu.

Aid-weeren pehme eind sehen
Salk mehi ist ja juttu ai,
Neil oli õlle laaji ehen,
Kost iga mees wa kibet kai.
„See pidu oles üsnä lõbus,
Kui walla lääs weel mäng ja tants,
Sis mina kah, ma alla kõbus,
Lõõs lusti...“, armas keegi Ants.

II.

Kui keha oli matet mahä
Ja aua pääle jorgat riit
Ja kirik-ärral masjet raha —
Eng surnu aiast plehku pist.

Es pääse Endrik köhe taewa,
Kun oot meid paradiiji rõõm,
Waid puhastuse tule waewa
Sai pant, et kõrbus patu kõõm.

Purgatoorium.

Sääl katoligu-usu mehi
Kui sääske oli parte pääl,
Neid pitsitiwe piinä pihi
Ja kangel kõlas iku aäl.

Piiskopi, paawsti, wärsti, krahwi,
Abbati, munga, kindrali,
Kik kõhna, kõllatse kui ahwi,
Sääl oli mahän pikali.

Paawst Ganganelli ja Loiola
Siin tülitjiwe ammuft a'ast,
Neid äsfit weel del' Mirandola,
Kui wällä pist ta nuki paast.

Loiola riitel õige kurjast
Ja kuue käise üles lei,
Taht paawsti kinni wõtta turjast,
Kui manu karas politsei:

„Sa, paawst, aid kik mu plaani segi,
Per Dios! sina olid uhl!
„Dominus ac Redemptor“ tegi
Jo pallu kahju kerikül“).

Mu ordo, mis nii pallu kahju
Tõi usule, om otjan nüüd,
Küll ma sull üttskõrd kätte taju,
See kik om, Kleemens, sinu jüüd!“

— Mu poeg Ignaz, oh Mater sancta
No ... ütse, mis ma tetä sai,
Kui tede krahw Florida Blanca
Mul nõnda kangeft pääle ai. —

„Sa Purgatooriumi kuuma,
Wa Salu, meksid ulga a'a,
Noh, ega's taewa-rõõmu tuuma
Sa muidu õigest aru saa,

*) Dominus ac Redemptor = paawsti bulla, millega
Jesuiitide ordo ära häwitati.

Noh, Salu, fina oled waba,
 Tal ütlet Galen „lenda nääd.
 Kae, et su tondi kinni 'i raba,
 Lääd pörgusse, — om oma süüd!
 Näe, siin om waga engle siwä,
 Ma sulle laenate neid woi,
 Na rutemb taewasse su wiwä,
 Sis lendät kergelt, nagu pöi.“

III.

Kui õhtu agu ära histe,
 Eng taewa usje ette sai,
 Näi Peetrust, kui see puu all iste
 Ja talle siast juttu ai:
 „Oh taewa wa'it, tee wärät walla,
 Mul ihu pörgu irnu täis,
 Jo tult leegib jala talla
 Ja kaugilt tondi-kari näis!“
 Sis küsis Peetrus: kun sa oled,
 Et ma su kik see aig es näe,
 Misperast taewasse sa kolid,
 Kas maa pääl kitsas oli kae?
 — Ma oli karantiinini kaua,
 Kun nahka põlet pörgu wing,
 Näüd ära puhtust ja mult nõua,
 Seft suitsun sures tõi ja ting. —
 „Noh, istu maha, wana Salu
 Ja kõnele, mis kuulid, näid,
 Kas meeldis Purgatori olu
 Ja pallsu lõunun kõrbus päid?“

Salu jutt:

— Mu pidäs parsil arst, kes kare,
 Galen wiht nimi oli tal,
 Ta pengi pääl ist kehet tare
 Ja abe ripend pörandal.
 See waades terawaste läbi
 Kik minu amme woldikse,
 Mul oli endest üsnä äbi,
 Seft seere olli poritse.
 Siis ütlet tohter: Cesti mehe!
 Ma üsnä imesteme pea,
 Teil ümmer om küll rõowa ehe,
 Kuid musta olete kui sia.
 Ma ütli: ärrä, kui te sallis
 Mu rumalt kõnet, meil om nääd
 Maa kassin, seebi nagel kallis,
 Ei mustus ole mede süüd.
 Me aost kuni õhtu illä
 Küll teeme orja wiisi tööd,
 Kuid — maa ei kannu äste wilä,
 Mis teenid, kik saab ära tööd...
 Maa masfu, teendre palga raha,
 Conn räimi, wankre määrde kait,
 Puskari toop ja pajta naha
 Om tõusun innan kolledast... —
 Sis kärät tohter: „kinni lori,
 Kas ja mu mõnes narris pead,
 Kui sall ma, et ilma pori
 Sa taewa riiki sisfi woad.“

Ma mitu sada aastat näie
 Siin furnit kige ilma raalt,
 Kuid kuskilt nõnda pailu täie
 Ei tule nagu Cesti maalt.

Ja ammu kõnel mulle keski,
 Et mõistust Cesti mehe pääst
 Om nõnda sama löüdä raske,
 Kui sepäl ära rautte jääst.

Mispärast eestlane om edew?
 Misperast upsak om ta meel?
 Misperast temä sõna lodew
 Ja lobifema wapper keel?

Tal maja ära wärmit wälläst,
 Seeft aga tolm, roojust täis,
 Tal silmä auku jäänu nälläst,
 Muust ame kiili-august näis.

Kui lääd ta aga rahwa seltsi,
 Sis ehil ennäst nagu krahw,
 Ta kannab moodu järgi peltsi
 Ja saksu kigen järgi ahw... .

Tal manifa kaalan, lipu ehen,
 Kamasji jalan, lossi pääl,
 Uur taskun, täie juuste sehen...!
 Mis tulewiku wõite jääl

Te oodate, kun rahwas ahwiid
 Päid järgi ütte wältmuust,
 Ja lollusega ennast trahwiid,
 Seft temä waim om tuim ja mu?..

Teil kodun mitmetfugu pilli,
 Küll klaweri ja wiituli...
 Kes mängib neid, kui peon willi
 Ja tühja pääluu riituli?..

Mis aasta sa'a om alla rõhkun,
 Mis wägiwald om tuimasten,
 Mis Saksa piits ja rusik lõhkun
 Ja kantsle-lobi uitmasten, —

See seifab kängun õige kaua,
 See kōjub aastasa'ade teel,
 Kui kadusime orjus raua,
 Es ole Cesti waba weel... .

Kes annab murret waimul wäge,
 Teeb puhtas orja kōst ja keelt,
 Seft egäüits om kõrk ja äge,
 Kui walla saab ta sundus-teelt?..“

* *

Weel kaua ritel tohtre-ärrä
 Ja sõimas meid ja mede maad,
 Ma pallast kiti talle perrä,
 Kas muidu lollist walla saab!

Näüd ole ääs, wa wõtme-esä,
 Mul sedä plati juhate,
 Kun üles säädä wõis ma pesä
 Ja wäfsünd konte puhate.

Ka sedä tahas ma weel täädä,
 Kun om siin krahw ja õpetei,
 Kas wõi ma aset sinna säädä,
 Kun äwä telgi üles lei? —

„Sa küsid, kun om Helme Behse,
Ja armuline mõisa krahw...
Nits ammu põrgu katlan keese
Ja tõine wett tal selgä kahw...
Misperast otjid sina jahju?
Kas imustet, et weelgi siin
Eöös mõisa-ärrä piitja plaksu
Ja uuest' nakkas sinu piin?
Koe'nd engle-mait om joogi pannu!
Käsk kurjalt Peetrus, wõsfa ast,
Ots puhmast wällä ölle kannu
Ja kaua kuiwa kurku kast.

Lõbus marodöör.

Tõisend operetiist „Lõbus lesk“.

I.

Waltser.

Tubaka ja paberosid ära peidame,
Suhkru, jahu tasapisi nurka heidame;
Ei sealt leia kaitseleiti neid ega politsei...
Tühja kah, et kirub rahwas... Elu meil, juhei!
Oli Wene walitsus, siis elasime ka —
Pimedaks ta toppisime rahakotiga...
Okkupatsioonil ajal kirus sakslane:
„H'raus mit Kettenhandel!“ aga meie naersime.
Jegi, kui enamlased pukil püüsid,
Elanikud marodööri küüntes ägasid;
Mis siis wiga Eesti ajal marodöörida,
Sest see walitsus ei suuda isu nõõrida.
Elagu ja walitsegu kaua marodöör...
Katkegu ja müdanegu tema wõllandöör...
Las meid kaua waele rahwa turjal tantstida,
Arge marodööri kadust wõtke jampsida!

* *

II.

Etteaste laul.

Meil lõbukohyt café,
Kus kokku kogume...
Seal juut ja Wene Wanka
Ning Kalaranna Manka...
Kõik marodöörid hoos
Ja pillerkaar neil hoos;
Seal sepitatakse plaani,
Kuis rahwast nülvida.

Kui teised sõdiwad
Ja kaitswad kodumaad,
Siis meie pummeldame
Ja raha tasku a'ame...
Las elada — hurraa,
Kes marodöörida
Weel oskab maad ja rahwast,
See on walt tubli mees.

Küll tehtaks' plaanifid
Meil mitmesugusid,
Kuid nendest pole kasu,
Ei waewa nad wiist tasu,
Sest iga plaaniga
Ja keelupunktiga
Meil nõõrimine kaswab
Ja naerab marodöör.

* *

III.

Kiigelaul.

Nüüd waene rahwas wiibib foos
Ja meil on pidu täies hoos,
Sest tema nahal tantstime,
Ta'd waelekest me kurname.
Mis wõime sinna parata,
Et kestab sõda lõpmata,
Ja et see lõpp ei tulegi,
See kasuks meile mitmeti.

Kesta weel kaua, oh sõda!
Walmista pinda me tööL...
Kui sina kaod, siis on häda
Ja lõpp tuleb pilkasel dõL!

Oh, küll on kena waadata,
Kuis tasku woolab kuhjana
Neid Eesti wõlatähtesid
Ning ostisid ja kerenskid.
Kuid task on meil ju põhjata,
Ei seda täita jõua ja,
Mis sest, et nälgib elanik?
Me aeg ei ole ial pikk.

Kesta weel kaua, oh sõda!
Lõpmata kesta sa weel.
Kui lõped, sõda, oh häda!...
Nukraks siis muutub me meel!

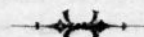
Anna Riik.

„Taewaliidu“ wärati taga.

„Deutschland, Deutschland, über alles!“
Lauldaks „Taewaliidu“ kooris,
Nagu oleks Eesti alles
Saksa Willemiga wooris. —
Pastor Punga puhub pasji
Balti parunite kojast,
Wasjib lõngaotsad saski
Eesti Wabariigi rajast.
Laur, kes tõusnud kõrtsi mudast,
Eruks ei jää ta „kodu“ kiitus:
Mängib äraandjat Juudast
Gast ka „Taewaliidus“. —

„Hambamees“.

Weera Mih. Bontsh-Brunjewitsh,
endine suurem parteitegelane nõukogude Wenemaal
(surnud).

Eesti kommuna siseasjade juhataja.

Johannes Jüri p. Käspert,

Uuemad sündmused.

Kewad on Talwele sõda kuulutanud. Konful Külm põgenes Irkutski, kust ta tulewikus erapooletu Sügisega, kes salaja Talwe poole kaldub, tagasi mõtleb tulla. . .

*

Kursti õpetajale Pungale on konnafilm keele otja kaswanud, mis Hindenburgi õli puudusel ikka suuremaks paisub. Waimulik otsib Tartust spetsialiste, kes walutawat liiget „kadakluse salwiga“ mõistaksid määrida.

Et aga Eesti ajutine walitsus kadakluse peale wiltu waatab, ei usu „okaspõõsa profesjorid“ awalikult keele arstimise kallale asuda.

*

Talwised külmad on „Siurulinul“ selle koha ümbert suled ära rikkunud, kust „Odamees“ alati tagasi põrkab. Wisnapuu sõitis uue lokomobiiliga uude muinasilma „walgeid naisi“ otsima, kuna Gailit Wanemuise sarjamisest hambawalu on saanud.

*

Eesti kommuunajumala abi Anwelt on Wenemaal uue päewakäsu wälja annud, milles nõutakse, et Pöögelmänn kõik wärikad kokku korjaks, kes karjast ära püüawad põgeneda, nendest iseäralise bataljoni organiseeriks ja rahwaõpetaja Wallneriga, kes üleliigse lõugamise tõttu keelega kõik hambad juust wälja tagunud, üle Peipji dentiste otsima tungiks — seni kui weel jäälagunemist ei ole karta.

*

Endine Tartu linnaeapa v. Greewing, kes tulewajeks luweks okkupatsiooniwõimudest endale Eonisjoni Jaani nahast hästipargitud wihmakuu olla tellinud, sõitis Läti- maale, kus ta harjunud sõududest „ilmategemise“ kuu-

suwi wõtab, et siis Jaanile, kes wast iseisewuse loomise tuhinas „wanad arwed“ ära unustab, „filmi“ wõiks teha.

*

Et Tartu linna toitluskomitees lähemal ajal karta on, et awalik „kadakakeele“ tarwitamine ära keelatakse ja nüüd juba preilikesed ainult sojinal Saksa keelt räägiwad, siis on Emajõe kaldal „Adra“ saunas nr. 5 ajutiselt lga reede õhtuks ära üüritud, kus kartmata Saksa keelt „ametlikult“ wõib pruukida.

*

Kaks kaarti: „walge ja punane“, on otjusele jõudnud, et nende tegewusel ikkagi ühine eesmärk on, ja et mõlemil mäng wusfi tikub, endid tulewikus ühiseks kaartiks lüüa, mille nimi „kollane kaart“ oleks.

Et lipu wärwidega weel walmis ei saada, siis on mõlemalt poolt saadikud Hiina sõitnud, kes niisuguse wärwi üles leiaks, mis punase ja walge „kollaseks“ ühendaks.

Lehtmetja Kaarel.

* * *

hage.

Walitsus ae!.. Sa rehitse kokku
Risu ja rämps kõik kodumaa raalt.
Toeta talle ja taltsuta fokku
ühtepidi nii pangilt kui paalt. . .
Lambid sul waja läeb endale tarweit,
Muidu ju kuidagi läbi ei saa:
kuube ei selga saa fokkude sarweit —
Paljaks jääb minister, halasti maa!..

„Hambamees“

Saksa keiser 4-a. poisikesena, pani omale madruse-riided selga ja kuulutas ette: Saksa maa tulewik on wee peal.

Kvalik kiri Meie Matsile.

Armas Meie Mats! Teed pilget ja nalja aga usun, et ka tõe asjus tuumakalt toimetad. Ole hea, anna nõu, kudas pääseksin enneaegselt ja ülekohtuselt surmast. Asjalugu on järgmine. Minul olid kaks sõpra: naabripere poissid Tenno ja Henno. Sellsis karjas käistme, sellis isamaa, ühised olid meie waated ja pääded. Meie kolmekesi, nagu kõik Eesti sugurahwas tol ajal, rühkisime ühise „eestluse tähe“ poole.

Kui talu nooremad pojad, olime sunnitud wälja maailma minema. Leipakaniikat norima. Tennol õnnestas seejuures oma tuba — oma luba saada, Henno aga jäi wõõra wõileiwa peale. Oiglaseks, ausaks ja töökaaks jäid nad seejuures mõlemad. Poliitikaga nad tegemist ei teinud, kui mitte seda poliitikaas nimetada, et Tenno, kui tema teenijad rohkem palka nõudsid kui majapidamise sissetuleku lubasid, teenijate nõudmist ei täitnud, ehk kui Henno, siis kui peremees temalt kaks-

kümmend tundi päewas tööd nõudis ja seejuures nõnda wähe palka maksis, et Henno ennaft ja oma peret inimeste toiduga toita ei jõudnud, tööpäewa lühendust ja palgakõrgendust nõudis. Nüüd on aga minu sõbrad mõlemad tapetud! Tenno tapsid punased, Henno walged. Mina olen ennaft siamaale, nõnda ütelda, „ahju taha“ hoidnud — pole peremees aga sulane olnud ja seega olen tapjatele siimapaari wähele jäänud. Olen maa- ja taewaliidu, parem- ja pahempoolsele koosolekutel käinud, et aga tapjate eest jälgi jägada. Enam aga nõndawiisi mina ennaft päästa ei saa. Nüüd on olemas wabadus, nõnda et igaharwaline mõrtsukas sinu käest igal pool — tee ääres, külätänawas, uulitsa nurgal, kodus ja külas ja isegi minu „ahju taga“ — võib küsida: „Mis tõpra-karwaline lojus sina oled?“

Minul on nuppu, aga mitte nõnda palju, et igale wastutulijale tundmata mõrtsukale wõiksin, temaie meeldiwaid poliitilisi wärwitsid elusse jäämiseks ette näidata. Kui küsib walge mõrtsukas ja ütled: „olen tööline“, siis käib kõmm ehk ripud warsti puuokjas, kui ütled punasele mõrtsukale: „olen peremees“, siis käib sinu pihta jälle kõmm ehk ripud puuokjas, ehk kui ja midagi küsijale et wasta, käib kah kõmm, sest siis oled ja üks kahtlane isik ja pead tingimata surema. — Usu, Mats, see kõik on tõesti tõsi. Nõnda sündis minu sõprade Tenno ja Hennoga, nõnda sündis praegu paljudega ja nõnda saab tulewikus paljudega, paljudega, minuga ja võib ütelda kah Sinuga, Mats, sündima. Sellepärast pane oma mõistus, kui Sinul seda rohkem on kui minul, tööle ja tee plaan, mis meid päästaks ülekohtuselt ja enneaegselt surmast.

Tenno ja Henno teinasa

Jõber Aleks.

Suhkur ja nisuleib.

Peedu armastas suhkrut.

Aga ema ei annud seda Peedule, sest ta oli selle eest hingehinda maksnud.

Siis meelitas Peedu:

„Meelimagus mammukene, mammu magus suhkrukene.“

„Ema naeris ja pistis Peedule tüki suhkrut hambu.

Tuli onu nisuleiwaga. Peedu ronts onu põlwile ja meelitas:

„Onu, nisulaemukene, kallie nisuleiwakene!“

Onu ütles karedalt:

„Ma ei jalli meelitust.“

Ja peitis nisuleiwa tasku.

S. Sollogubi j. G.

Järgmine „Meie Matsi“ nummer ilmub laupäeval 19. aprillil 1919. aastal.

Ilmub „Teaduse“ kirjastuse wastutusel ja wäljaandel.

G. Kalle trükk, Tallinnas.